

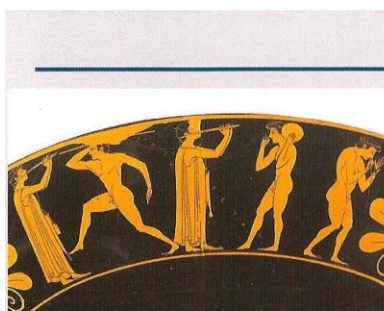
Μουσική και Αθλητισμός στην Αρχαία Ελλάδα

Η μουσική συνέδεε το τραγούδι με την ποίηση και τον χορό με τη γυμναστική. Έτσι στα γυμνάσια και στις παλαίστρες οι νέοι εκτελούσαν διάφορες ασκήσεις με την βοήθεια ενός μουσικού οργάνου. Με τον τρόπο αυτόν οι ασκήσεις τους γίνονταν πιο αρμονικές- όμορφες, πιο συγχρονισμένες- εύρυθμες.

Ο αγώνας είναι χαρακτηριστικό στοιχείο και κινητήρια δύναμη του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού. Η λέξη αγώνας, προέρχεται από το ρήμα άγω, που θα πει «φέρνω μαζί» και εμπεριέχει τις σημασίες τόσο του αγώνα με τη μορφή την διαμάχης όσο και της αγωνίας, δηλαδή της τελετουργικής έκφρασης των δραστηριοτήτων που συνδέονται με τον αγώνα.

Όλα τα αγωνίσματα απαιτούν από τους αθλητές δύναμη, ρυθμό, συγχρονισμό, ακρίβεια και αρμονία. Τα στοιχεία αυτά εμπεριέχονται στη μουσική. Αυτός είναι ο λόγος που ένας μουσικός συνόδευε κάθε αθλητική δραστηριότητα κατά τη διάρκεια της προπόνησης αλλά και του αγώνα. Στον ανοιχτό χώρο της παλαίστρας και του γυμνασίου, ο αυλός αποδεικνύεται, το πιο κατάλληλο όργανο μουσικής συνοδείας για τα αθλήματα του πεντάθλου. Ο αυλητής βοηθάει με τη μουσική του τους αθλητές να βελτιώσουν τις επιδόσεις τους, να αναπτύξουν αρμονικά και ισορροπημένα το σώμα και τη ψυχή τους, με απώτερο σκοπό να κατακτήσουν ολοκληρωμένη παιδεία.

Αττική ερυθρόμορφη κύλικα
Βερολίνο, Staatliche Museen Preussischer Kulturbesitz, Antikensammlung, αρ. F 2262
Από το Vulci (αρχ. Βόλκοι, Velci)
Επίκτητος και Παμφαίος (κεραμέας)
520-510 π.Χ.

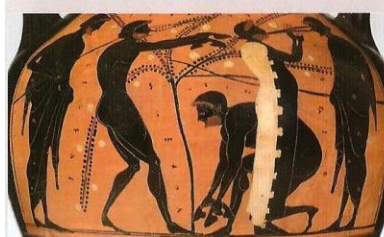
25. Προπόνηση στο πένταθλο

Ένας ακοντιστής, ένας δισκοβόλος και ένας πυγμάχος ασκούνται με τη συνοδεία δύο αυλητών. Από το βραχίονα των μουσικών κρέμεται από μια σφήνη. Ο αυλός είναι το όργανο που συνοδεύει το πένταθλο, το οποίο αποτελείται από τα εξής αθλήματα: άλμα, δρόμος, ακόντιο, δίσκος και πάλη. Ο πενταθλητής έπρεπε να συνδυάζει αρμονικά τη δύναμη, την ευκίνησία και τη δεξιοτεχνία, να διαθέτει καρτεριά και αντοχή. Έπρεπε δηλαδή να ενσαρκώνει το αθλητικό ιδεώδες, ώστε να θεωρηθεί «ο κάλλιστος τῶν Ἑλλήνων» (Αριστοτέλης, *Τέχνη Ρητορική* 1361b 10).

ARV² 72.15¹ 1623. Para 328. Add² 167.

CVA, Deutschland 21, Berlin 2 (επιμ. Α. Greifenhagen 1962), 12 πίν. 55.1-6, 65.4, 66.3. Γάννου – Γουλάκη-Βουτυρά – Θέμελης 1998, 60 εικ. 50. Καλτσάς 2004, 139 αρ. 30.

Ο.Ζ.

Αττικός μελανόμορφος αμφορέας
Βασιλεία, Antikensammlung und Sammlung Ludwig, αρ. BS 1906.294
Από την Capua (αρχ. Καπήη, Capena)
Ζωγράφος του Ακελώου
π. 510 π.Χ.

26. Προπόνηση στο άλμα

Στο κέντρο δύο γυμνοί γενειοφόροι άνδρες με αλτήρες στα χέρια γυμνάζονται με τη συνοδεία ενός αυλητή. Το δέντρο πίσω τους υποδηλώνει ότι βρίσκονται σε εξωτερικό χώρο. Την άσκηση των αθλητών παρακολουθούν δύο παιδοτριβες.

Οι αλτήρες ήταν βάρη από μέταλλο ή λίθο που κρατούσαν οι άλτες, έναν σε κάθε χέρι, και θεωρούνται εφεύρεση των πενταθλητών (Φιλόστρατος, *Γυμναστικός* 55). Αυτή όμως δεν ήταν η μοναδική τους χρήση. Οι πενταθλητές τους χρησιμοποιούσαν και για να γυμνάσουν τους μύες του κορμού, τους βραχίονες, τα χέρια και τα δάκτυλα (*αλτηροβολία*).

Η παρουσία του αυλητή στο χώρο της παλαίστρας κατά τη διάρκεια της προπόνησης ήταν ιδιαίτερα σημαντική, καθώς με τη μουσική ο αθλητής αποκτούσε αρμονία στις κινήσεις του και κατά συνέπεια βελτιώνε τις επιδόσεις του.

ABV 384.16. Add² 101.

CVA, Schweiz 4, Basel 1 (επιμ. J.P. Descoedres 1981), 106-107 πίν. 42.6, 43.3.

Ο.Ζ.

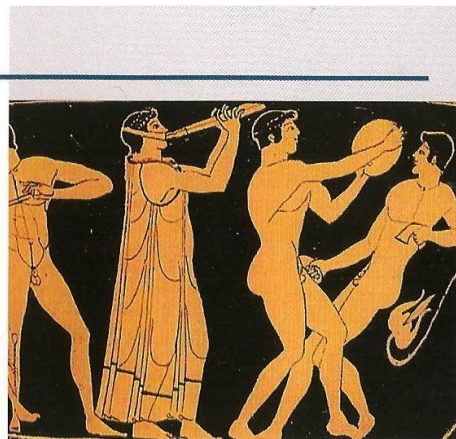
27. Εξάσκηση στο πένταθλο

Δύο άλτες, ένας ακοντιστής και ένας δισκοβόλος ασκούνται με τη μουσική συνοδεία ενός αυλητή. Στην κεφαλή του μουσικού διακρίνεται η *φορβειά*, μια δερμάτινη ταινία με οπή στη θέση των χειλιών, που βοηθάει τον εκτελεστή στη στήριξη του οργάνου και χαρακτηρίζει τον επαγγελματία μουσικό.

ARV² 297.II. Add² 21I.

Harris 1972, εικ. 40. Γιαλούρης 1982, εικ. 19.

ο.ζ.

Αττικός ερυθρόμορφος καλυκωτός κρατήρας

Κοπεγχάγη, Nationalmuseet, αρ. 126 (VIII 805)

Άγνωστος τόπος εύρεσης

Ζωγράφος του Τρωίλου

480-470 π.Χ.

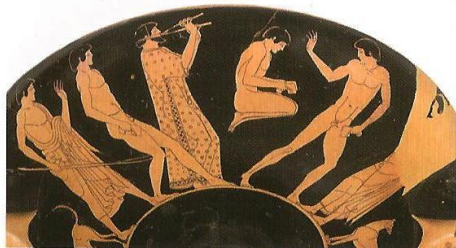
28. Άσκηση στο άλμα

Νέοι αθλούνται στο άλμα με μουσική συνοδεία αυλητή. Το πλούσια διακοσμημένο ένδυμα και η *φορβειά* του αυλητή δείχνουν ότι πρόκειται για επαγγελματία μουσικό. Η παράσταση απεικονίζει τα στάδια του άλματος: ο αθλητής με τους αλτήρες στα χέρια ξεκινά τρέχοντας για να πάρει φόρα· στο ψηλότερο σημείο του άλματος διπλώνει τα πόδια του· μόλις το σώμα αρχίζει να πέφτει ο αθλητής κατεβάζει τα χέρια με δύναμη προς τα πίσω, χρησιμοποιεί τους αλτήρες και πέφτει τελικά στο χώμα. Τους αθλητές παρακολουθούν τα αγαπημένα τους κατοικίδια και ο *παιδοτρίβης* (προπονητής) ή κριτής αγώνων, που στέκεται αριστερά κρατώντας δικαλωτή βακτηρία, το διακριτικό και σύμβολο της εξουσίας του. Τη χρησιμοποιούσε επίσης για να χωρίζει τους αγωνιζόμενους σε περιπτώσεις αντικανονικής ενέργειας κατά τη διάρκεια του αγώνα.

ARV² 430.31' 1569. Para 374. Add² 236.

Γιαλούρης 1982, 184, εικ. 87. CVA Schweiz 6, Basel 2 (επιμ. V. Slehoferova 1984), III.1 39-41 πίν. 19.2-4, 20.1-2, 36.2.6, 39.8. Bundrick 2005, 76 εικ. 46.

ο.ζ.

Αττική ερυθρόμορφη κύλικα

Βασιλεία, Antikemuseum und Sammlung

Ludwig, αρ. Kae 425

Άγνωστος τόπος εύρεσης

Δούρις (υπογραφή)

490-480 π.Χ.

ΣΑΛΠΙΓΓΑ 4ου αι π.Χ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΑΜΙΑΣ

Στον αθλητικό χώρο, εκτός από τον αυλό, εμφανίζεται ακόμα ένα μουσικό όργανο.

Είναι η σάλπιγγα, η οποία χρησιμοποιείται στα ιπικά αγωνίσματα. Σήμαινε την έναρξη του αγώνα και την τελευταία στροφή πριν από τον τερματισμό. Από την 96^η Ολυμπιάδα (396 π.Χ.) καθιερώθηκαν αγώνες και για τους σαλπικτές. Οι νικητές αποκτούσαν το προνόμιο να σαλπίζουν κατά τη διάρκεια της Ολυμπιάδας.

Μεταξύ των πολυάριθμων αγώνων της αρχαιότητας, τέσσερις ήταν εκείνοι που απέκτησαν πανελλήνιο κύρος, τα **Ολύμπια**, που διεξάγονταν κάθε τέσσερα χρόνια στην αρχαία Ολυμπία προς τιμήν του Διός, τα **Πύθια**, που διεξάγονταν επίσης κάθε τέσσερα χρόνια, στους Δελφούς προς τιμήν του Απόλλωνα, τα **Ίσθια**, κάθε δύο χρόνια στο Ιερό του Ποσειδώνα στην Ίσθια, και τα **Νέμεια**, επίσης κάθε δύο χρόνια στο Ιερό του Διός στην Νεμέα.

Οι πανελλήνιοι αγώνες συνέβαλαν αποφασιστικά στη διαμόρφωση μιας κοινής πολιτισμικής, θρησκευτικής, πολιτικής και ενδεχομένως εθνικής ταυτότητας μεταξύ των κατοίκων των ελληνικών πόλεων.

Ξεχωριστή θέση στην ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων έχουν τα επινίκια άσματα που ψάλλονταν προς τιμήν των νικητών.

Ο κατεξοχήν ποιητής των Ολυμπιακών Ύμνων είναι ο **Πίνδαρος**, μαθητής του διάσημου στην αρχαιότητα ποιητή και μουσικού Λάσου του Ερμιονέα.

Στο αντιπροσωπευτικό του έργο «Επινίκιοι» καταγράφονται σαράντα τέσσερις ύμνοι, στους οποίους εγκωμιάστηκαν κατά κανόνα οι νικητές των μεγάλων πανελλήνιων αγώνων, ολυμπιονίκες, πυθιονίκες, ισθμιονίκες και νεμεονίκες.

Τα επινίκια, συνοδεύονταν από συγχαρητήριες ευχές προς τους συγγενείς και τους συμπολίτες του νικητή, με ιδιαίτερη μνεία της πόλης του και με ό, τι στοιχείο, μυθικό και ιστορικό, αναφερόταν σ' αυτήν. Οι ύμνοι αυτοί, συνοδεύονταν από λύρα ή αυλό ή και τα δύο.

